

**IXTIOLOGIYA FANI BO'YICHA MUTAXASSIS KADRLARNI
TAYYORLASHDA, KASBGA YO'NALTIRISH SHAKLLARINI
TAKOMILLASHTIRISH**

<https://doi.org/10.53885/edinres.2022.5.5.046>

*Salimova Sarvinoz Farhodovna,
Buxoro Davlat Universiteti, Agronomiya va biotexnologiya fakulteti*

*Avliyakulova Shaxnoza Muzafarovna,
Biologiya kafedrasida p.f.f.d. (PhD), Buxoro davlat universiteti, Biologiya (fan
yonalishi bo'yicha) mutaxassisligi 1-bosqich magistranti*

Annatasiya. Ushbu maqolada Kasbiy tayyorgarlik, zaruriy kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirish asosida yuzaga keluvchi shaxs ijtimoiy kompetentligining o'ziga xos ko'rinishi sifatida izohlanadi. Mutaxassis kadrlarni tayyorlashda, kasbga yonaltirish shakllarini takomillashtirish (ixtiologiya mutaxassisligi misolida) shart sharoitlari va yo'llari haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: kompetent, konferentsiya, kasbiy ta'lim, ob'yektiv va sub'yektiv, ekstensiv.

**СПЕЦИАЛИСТ ПО ИХТИОЛОГИИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ
ФОРМ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ В ТРЕНИРОВКЕ**

*Салимова Сарвиноз Фарходовна,
Бухарский государственный университет, Факультет агрономии и
биотехнологии
Кафедра биологии п.ф.д., (PhD)*

*Авлиякулова Шахноза Музафаровна,
Бухарский государственный университет, 1 курс магистра биологии
(естествознания)*

Аннотация. В данной статье профессиональная подготовка трактуется как специфическое проявление социальной компетентности человека, в основе которой лежит приобретение необходимых профессиональных знаний, навыков и компетенций. Приводится информация об условиях и путях совершенствования форм профориентации (на примере ихтиологии) при подготовке специалистов.

**SPECIALIST IN ICHTHYOLOGY IMPROVING FORMS OF
PROFESSIONAL PREPARATION IN TRAINING**

*Salimova Sarvinoz Farhodovna,
Bukhara State University, Faculty of Agronomy and Biotechnology, Department
of Biology P.F.D., (PhD)*

*Avliyakulova Shakhnoza Muzafarovna,
Bukhara State University, 1st year Master of Biology (Natural Science)*

Abstract. In this article, professional training is interpreted as a specific manifestation of a person's social competence, which is based on the acquisition of the necessary professional knowledge, skills and competencies. Information is provided on the conditions and ways of improving the forms of career guidance (on

the example of ichthyology) in the preparation of specialists.

Kirish. Respublika mustaqilligi va bozor iqtisodiyotiga mos ijtimoiy-iqtisodiy siyosatni shakllantirish – zamon talablariga javob beradigan, yuqori malakali kichik mutaxassis kadrlarni tayyorlash va mazkur jarayon samaradorligini ta'minlovchi kasbiy ta'lim mazmunini takomillashtirishni taqozo etmoqda. Ushbu vazifa bir qator qonunchilik va me'yoriy hujjatlarda, xususan, Kadrlar tayyorlash milliy dasturida kadrlar tayyorlash tizimi va mazmunini mamlakatning ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyoti istiqbollariidan, jamiyat ehtiyojlaridan, fan, madaniyat, texnika va texnologiyalarning zamonaviy yutuqlaridan kelib chiqqan holda qayta qurish misolida aniq maqsadlarga yo'naltirilgan ko'rsatma va tamoyillar ko'rinishida o'z aksini topgan.

Mamlakatimiz mustaqilligining dastlabki yillaridanoq yoshlarning kasb-hunarga moyilligi, mahorat va malakasini chuqur rivojlantirishni, tanlagan kasbi bo'yicha bir necha ixtisos olishini ta'minlaydigan uzluksiz ta'lim muassasalarining, xususan, oliy ta'lim muassasalarining o'quv jarayonini ilg'or, ilmiy-nazariy jihatdan asoslangan yangi va zamonaviy uslubiyot bilan amalda ta'minlash bu sohadagi yechimini kutayotgan dolzarb muammolardan biri sifatida belgilandi.

Oliy ta'lim muassasalarining eng muhim vazifalaridan biri – bu bo'lajak mutaxassislarning kasbiy tayyorgarligini shakllantirishdir. Kasbiy tayyorgarlik – zaruriy kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirish asosida yuzaga keluvchi shaxs ijtimoiy kompetentligining o'ziga xos ko'rinishi sifatida izohlanadi. Kasbiy tayyorgarlik o'z-o'zidan yuzaga kelmay balki aniq maqsadlar asosida rejalashtirilgan muayyan bosqichlarni qamrab oladi.

Shaxsda kasbiy tayyorgarlikning shakllanishi dastlab kasbga xos tasavvur, tushunchalarni tarkib topganligi bilan belgilansa, keyinchalik mutaxassislikka oid bilim, malaka va ko'nikmalarning o'zlashtirilishi, kasbiy sifatlarning qaror topishi hamda kasbiy moslashish darajasi bilan izohlanadi. Kasbiy moslashtirish – ob'yektiv va sub'yektiv ta'lim sharoitida bo'lajak mutaxassis shaxsining kelgusidagi kasbiy faoliyat talablarining o'zlashtirishi, faoliyat jarayoniga moslashishi, kasbiy layoqatlilik darajasidir.

Kasb tushunchasi – bu maxsus tayyorgarlikni talab etuvchi, inson doim tajribadan o'tkazuvchi va unga yashash uchun manba bo'lib xizmat qiluvchi mashg'ulotdir. Kasb bir xil faoliyat bilan shug'ullanuvchi kishilarni birlashtiradi va bu faoliyat ichida ma'lum aloqalar va axloq normalari o'rnatiladi.

Adabiyotlar sharhi. E.A. Klimov tadqiqotlarida “Kasb – jamiyat uchun zarur va qadriyatli soha bo'lib bunda insondan jismoniy va ruhiy kuch talab etadi”, deya ta'kidlaydi.

Kasbiy faoliyat samaradorligining shartlaridan biri mutaxassisning kasbiy tayyorligi hisoblanadi. Mashhur rus psixologi I.K. Platonovning fikriga ko'ra, “kasbiy tayyorgarlik – bu o'zini kerakli kasbiy faoliyatni bajarishga qodir va tayyorgarlik ko'rgan deb hisoblovchi va uni bajarishga intiluvchi shaxsning sub'yektiv holatidir”. E. Seytxalilov, B. Raximov va N. Azizxodjaevalar “kasbiy tayyorgarlik – shaxsning aniq kasbiy faoliyat turi bilan shug'ullanishiga imkon beruvchi nazariy bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirish jarayonidir”, deya izohlaydilar.

Tadqiqot metodologiyasi. Yangi O'zbekistonda ixtiologiya sohasida keng qamrovli o'rganishning so'nggi yutuqlari so'nggi 30-50 yil ichida sezilarli darajada o'sishiga olib keldi. 32,5 mingdan ortiq baliq turlari, ularning mahsuldorligini qayta baholash, joriy etish unumdorlikni oshirishning turli zamonaviy usullari, shuningdek, himoya qilish va

baliqdan oqilona foydalanish - eng muhim oziq-ovqat va texnik resurs sayyora aholisi uchun shart sharoitlar yaratilmoqda. Kasbiy moslashish uchun nafaqat muayyan kasbga yoki faoliyat sohasiga qiziqish, kasb tanlash motivatsiyasi, balki ushbu faoliyat turi bilan shug'ullanishga nisbatan layoqatning mavjud bo'lishi ham talab etiladi.

O'zbekiston Qishloq va suv xo'jaligi vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, hozirda respublikada baliq yetishtiruvchi atigi 958 ta korxonalar (baliqchilikda 340 ta, baliq yetishtirishda 618 ta) mavjud. Yuqoridagilarni hisobga olib, 2000-yillarning boshidan boshlab respublikamizning yetakchi olim va mutaxassislari sohani har tomonlama rivojlantirish zarurligiga e'tiborni qaratishga harakat qila boshladilar. O'zbekistonda 2008-2016 yillarga mo'ljallangan baliqchilik, O'zbekiston Qishloq va suv xo'jaligi vazirligi (O'zRVVR) huzuridagi Qishloq va suv xo'jaligi ilmiy-ishlab chiqarish markazi (AQSH) kollegiyasi tomonidan yuqori baholangan va ma'qullangan.

Bu sa'y-harakatlarning eng dalda beruvchi e'tirofi 2008-2009 yilda Hukumat baliqchilik sohasiga e'tibor qaratdi, uning ijtimoiy va iqtisodiy ahamiyatini, baliqchilikni rivojlantirish va davlat rivojlanishining ustuvor yo'nalishlariga kiritish zarurligini tasdiqladi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2009-yil fevraldagi qarori bilan yuqoridagi Konsepsiyaning bir qator qoidalarini hisobga olgan holda 2009-2011-yillarda baliq yetishtirishni ko'paytirish bo'yicha Respublika chora-tadbirlar dasturi ishlab chiqildi va tasdiqlandi. Lekin Dasturda dastlab ekstensiv va yarim intensiv texnologiyali baliqchilik xo'jaliklarining mavjud quvvatlarini tiklashga e'tibor qaratildi.

Respublikamizda so'nggi yillarda Ixtiologiya sohasida bir nechta korxonalar mustaqil ravishda akvakulturaning zamonaviy usullarini ishlab chiqishni boshladilar, ammo hozircha ushbu loyihalarda tadqiqot yoki ta'lim natijalari mavjud emas.

Tahlil va natijalar. Ixtiologiya sohasida talabalarning amaliy tayyorgarligiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu borada nazariy bilimlarni egallagan, ammo amaliy ish qobiliyatiga ega bo'lmagan bitiruvchi, odatda, mehnat bozorida talab qilinmaydi. Shu sababli, ixtiologiya sanoati uchun kadrlar tayyorlashning eng muhim vazifasi nazariyani yaxshi biladigan va zamonaviy texnika va mutaxassislik bo'yicha ish usullarini egallagan mutaxassislarni ishlab chiqarish hisoblanadi.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib shuni aytamizki, ixtiologiya mutaxassisligi sohasida keng ko'lamli muammolar bo'yicha faol ilmiy - tadqiqot ishlarini olib bormoqda. Pedagog ixtiolog-olimlari bir qator davlat tarmoq dasturlarini ishlab chiqishda ishtirok etdilar, baliqchilik va baliq ovlash bo'yicha ixtiologik va gidrobiologik tadqiqotlar metodologiyasi, me'yoriy-huquqiy va me'yoriy-texnologik hujjatlar mualliflari hisoblanadi. Ilmiy tadqiqotlarda ishtirok etish uchun magistr talabalari ham ishtirok etadilar, bu ularga tezislar yozish uchun materiallarni to'plash imkonini beradi va ularning ba'zilar ilmiy faoliyatda birinchi qadamlarni qo'yish, nashr qilish uchun maqolalar tayyorlash va konferentsiyalarda nutq so'zlash uchun ma'ruzalar qilish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Rahimov B.X. "Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy-madaniy munosabatlarning shakllanishi" Ped. fan. nom. ... diss. – T.: 2002. – 161 b
2. Иван Федорович Правдин «Руководство по изучению рыб»-Москва-2013 г-101 стр.
3. Сабунаев Виктор – “Занимательная ихтиология”- М-2013 г-87-стр
4. В.К.Солдатов-“Промысловая ихтиология” –Москва-2019 год-473-стр